

meg; a kapu, a felső kerek nyílás és az ablak nem léteztek. A tatárjáráskor a vidékről számtalan nép menekült ide s bujt be egyenként a farkaslyukon. Egyik — talán a romjaiban még most is látható közel fekvő Vithán — várból a várnagy neje is gyermekével oda menekült, a hol senkisémet akart vizet adni a gyermeknek, hanem szívtelenül kiutasíták a nőt a hegy alatti völgyben folydogáló labancz patakhöz. Az elkeseredett anya lement a patakhoz vizért, azonban ott lappangott tatárok kezére kerülve, kik neki kegyelmet ígértek, ha megmutatja, hol vannak a többi emberek elrejtve, részint boszúvágy, részint önfentartás ösztönéből a rejteket elárulta, miért is köszönet fejében a tatárok gyermekektől felkonezolóak; a tatárok erre a barlangot

ostrom alá vették, de mivel a keskeny farkaslyukon egyenként féloldalt be nem mehettek, felmentek a hegy tetejére s ott kezdetek nagy körben lefelé ásni, míg végre a boltozat lezuhan s részint eltemette az alatta létezetteket, részint pedig a nagy rázkódás által kidöntötte a barlang oldalát, s így támadt a kapu- és ablaknyílás. Innen van a fenebb említett domb, mely alatt, ha valót beszél a hagyomány, a régiség buvár számára is várhatnak kizsákmányolandó kincsek.

A hely táján, hol a vízremenő nőt a tatárok meglették, most egy malom áll, melynek neve *Lapotár* arra látszik mutatni, hogy eredetét onnan vette, miszerint ottan *lappangott tatár*.
Angyalffy András.

T Á R H Á Z.

A kolumbácsi szúnyog. *)

Aradmegye keleti részéből.

Május 4.

E vidéket jelenleg megszállva tartja egy rovarsereg, mely szarvasmarháinkat, lovainkat, sertéseinket és juhainkat igen kártékonyan ostromolja. — Hazája nem a magyar, csak a szelek sodorják felhőkint néha ide a nem szívesen látott vendéget, a kolumbácsi szúnyogot.

E rovar hazája a bántás, főleg *Uj-Palánka* és *Orsova* között, hol a Duna mentiben bokros és erdős helyek között létező álló vizek, tavak és zombékok körül évenként szaporodik és állomások. E tájról csak erős szelek által sodortatik el más vidékekre. — E sorok írója a bántás szomszédságában 30 év alatt most csak negyedszer találkozott vele e vidéken, hová csupán erős déli szél által kerülhet. — Minthogy épen Kolumbácsi helysége körül tanyáznak legsűrűbben e szúnyogok, nevüket is onnan nyerék.

Hazájukban tavaszkor az említett tavakba rakják le petéiket, miáltal borzasztóan szaporodván kedvező időjárás, különösen szélesend mellett ott is maradnak; keletkezvén pedig hűvös erős idő, mi szinte minden tavasszal történik is, a közel erdőségek odvas fáiba, a hegyek barlangjaiba, a romok és kősziklák réseiibe menekülnek; beállván pedig erre ismét a meleg napok sűrű füstökint emelkednek ki rejthelyeikből, s felhőkint sodortatnak el azon vidékekre, mely felé a szél irányul; de ha akkor épen csendes idő van, kedvezencz tanyájukat oda nem hagyják.

E rovarnak hossza $1-1\frac{1}{2}$ vonalnyi, szélessége $\frac{1}{2}$ vonal. — Alakja pedig, mint ezt jó görcsővem mutatja, ime: feje gömbölyű, szemei oldalvást fekvők igen nagyok, csápja kellő vastag, rövid; izes szárnya (szicső) vastag, rövid, körülré két vékony igen mozgékony falám látható, két szárnya átlátszó, eres, a rovar testénél valamivel nagyobb, egymást tökéletesen befedő; — fejétől háta fölé világos hamuszínű páris látható, mely testének felső harmadát teszi. — Alteste fehérsárgás gömbölyű, négy rovattal, és ha az állat vérrel jóllakott, vöröses idomtalan. Lába hat, négytagu, a végén két erős fogó körömmel, a tagok felváltva fehéres sárgák és feketések. — Szárnyalása rendetlen, tétozó, de mégis mint a közönséges szúnyogé, mindenfelé irányuló. — Életereje gyenge lábán áll, egy esőcsepp, egy gyenge érintés széttröri. A tökéletesen kifejlett, de éhező rovar súlya: 5 darab = 1 grán.

Ha ezen szúnyog zsarnokoskodása közben hirtelen erős zápor esik, de főleg, ha mint szerencsénkre épen tegnap itt történt, hirtelen hideg eső áll be, — akkor tönkre jutván e sereg, minden inség végét érte.

Vidékünkön csak tavasszal májuselejen vagy ápril végén fordult meg. — Jelenleg ápril 25-én láttatott először nagyobb tömegben. — Kedvező időjárás mellett 4—6 hétig üzi szomorú pusztítását. — Junius végével hazájukban is elenyésznek. Minthogy ezen szúnyog e rovarnem természete szerint petéit álló vízbe rakja, általában, ha hazájából szelek által elűzetik, az új szálláson is jobbadán a mélyebb, vizes és mocsáros helyeket szereti leginkább, hogy petéit vízbe letehesse. — Vidékünkön azonban a szaporodás, épen a tavak hiánya miatt a jövőre nézve eredménytelen. — Megjelenésük első heteiben leggonoszabbul gazdálkodnak; beállván a szaporodás ideje mérsékeltebbek, s későbbben már világosan tunyábbak, nehezkesebbek, kevésbé kártékonyak.

A szúnyog általános természete szerint a meleg állati vér kedvencz étke a kolumbácsi szúnyognak is. Nagy mohósággal lepi el ezért házi állatainkat, s felkeresi főleg testük azon részeit, melyeken a vérhez könnyen hozzáférhet. — Az általam felbonczoltatott hullák gégeiben és garataiban néha megszámlálhatlan mennyiségű szúnyogot találtam. Ezek véleményem szerint a légzés által kerülének ide, valamint e sorok írója illy rovarsereg közé kerülvén, azok nagy számát belélegzeni kénytelen volt. — A végből és hüvely ürében találhatók azonban, csak bemászás által kerültenek oda.

Valóban sajnálatos, részvétre gerjesztő látvány az, midőn a szúnyogok ezrei által üldözött szegény marha ijedten fut, ugrik, rugdalózik, bög, midőn a befogott lovak vagy ökrök a kocsit vagy ekét elragadják, a legelőn levő marha pedig az elfogultság és borzalom minden jeleivel szerteszét fut vagy haza szalad.

A mely marha áldozatul esik e kis szörnynek, sokáig nem kinlódik, 3—5, ritkább esetekben 12—20 órai ostromoltatás után nehezített légzés, szapora, erős, néha félbehagyó érverés, sokszor rögtön elerőtlenedés, néha görcsös rángatózások közben csakhamar nehezen lihegve mulik ki.

Perczig sem kétkezem, hogy ezen, csak igen közlőrl látható parányi rovar az embert is megölhetné, ha öt illy csoportosan megmarná, s tán még

gyorsabban végezhetné ki, mint a kemény bőrű bivalt; ámde az embert védi ellene ruhája, és meztelen részeit ügyes keze.

Mi az emberek ezen rovar által okozott, s általam eddig észlelt sérelmeit illeti, ezek illy alakban tűnnek elő: a megmárt sebhelyen eleinte kellemetlen viszketegség, utána fájdalmas égetés érzete áll be; a megmárt helyecske — kivált érzékeny bőrűeknél — csakhamar megdagad, és rögtön kemény, fájdalmas, szinte egy fél borsót meghaladó gumót képez, mely utóbbi több napig is fenáll, noha az érintett égető fájdalom napnál tovább alig tart. Tegnapielőtt láték egy marhaort, ki a rábizott és a rovarok által elkínzott marhákat tőlök tisztogatá, s bal keze derekán mintegy 12 szűrás helyét mutatá, ugyannyi kemény kis gumókkal, melyek mindegyike közepén a szűrás pontja kék foltként látható volt, fájdalma érzékeny és égető volt; jobb szeme benső szögletén is három szűrást kapott, a szem alsó héja dagadt, vörös és fájdalmas volt. — Ennél terjedelmes emberi sérülést nem láttam.

Az előbbi alkalmakkal, ugy jelenleg is többször esett értésemre, hogy az illykép elhullott marhák húsát némely szegény embereink, (zigányok) étkül fölhasználták; annak, hogy ez egészségüknek ártott volna, nyomába nem akadtam. Ez megfeythető is.

Azon táj lakosai, melyen e szúnyogsereg letelepedik, közönségesen, és méltán is, nagy rémulésbe ejtetnek, s sietnek azonnal elkövetni mindent mi a fenyegető veszélyt elhárítani képes.

Tapasztalásom e következő eljárást javallja:

1-ör: Tanácsos ezen pár hétre, ha csak lehetséges, a marhát istállóban tartani, és ne hogy itt is fölkeresse a rovar, folytonosan tartó sűrű füstölések alkalmazandók vagy az istálló körül, vagy mi még czélszerűbb, benn az istállóban. Fölösleges megemlíteni, hogy a tűzveszély elhárítása tekintetéből minden lehető óvatosság felhasználassék. *) E tüzelésre leghasznosban kinálkozó anyag a száraz marhatrágya, szalmával, szénával, forgácsal, falevéllal vegyítve, mik azonban annyi nedvességgel birjanak, hogy a tűz csak sűrű füstöt fejtven ki, lángot ne vessen. — Ha az istálló tágas, széles, benn is eszközölhető egy pár kisebb illynemű tüzelés. Ezen füstölések kellőképp s állandóan kezelve a legbiztosabb óvszert képezik.

2) Ha az istállózás nem eszközölhető, és a marha a réten legel, akkor a füstölések a gulyák vagy csordák körül eszközöltessenek a légvonal tekintetbe vételével, mely ha világos, a füstölés ollykép alkalmazandó, hogy a szél a füstöt a marha felé hajtja. Minél szorgalmasban és sűrűbben eszközöltetnek ezen füstölések, annál inkább biztosítva van a marha, s ekkor más óvszer alig kívántatik. Látni is világosan, minő sietve takarodnak el a szúnyogok illy füstölő halmazok elől.

3) A mely gazdák magokat még jobban akarják biztosítani, de nevezetesen azok, kik utazni, vagy marhaikkal a mezőn dolgozni kénytelenek, azok bármilyen bűdös folyadékkal kenjék be a marhák szőrtelen részeit, és ismételjék ezt, valahányszor a felkent kenőcs elenyészett. — E célra jó a szekérkenő, kátrány, bűdös olajok. Dr. Schönbauer, mint legbiztosb szert ezt ajánlja: két font felvágott erős dohány **) főzetik tíz iteze vízben, míg ötre lefő, most a lé leszűretik, és a dohány jól kifacsartatik; ezen öt iteze dohánylé más edénybe ismét tűz fölibe tétetik, folytonosan kavarva, addig sűrítetik, míg a folyó méz sűrűségét nyeri, ekkor vegyítessék hozzá egy font avas zsir és fél lat köolaj.

En ezen írt mint igen biztost ajánlhatom. — Minthogy azonban jelenleg kapa- vagy más erős dohányunk nincsen, s mivel épen a dohány erős tömörsége teszi ezen írt olly hathatossá, továbbá tehetősbeknél, vagy hol csak egyes darabok óvandók meg, ezen írnál még erősbet rendelek: alkatrészei im ezek: 12 lat avas zsir, szarvasszarvolaj, köolaj, vastag terpentín, mindenikből 2, bűdös aszatpor 1 lat. Mindezek jól összevegyitetnek. — Mind e kétnemű ír csak minden harmadnapra kenendő fel újból.

4) A már a szúnyogok által zaklatott, és már beteg marhán azonnal bő érmetszés eszközöndő, s belsőképp savó, vagy más savas ital salétrommal nyujtandó; helyileg pedig az említett lobdagok enyhe olajjal ápolatnak. Ha a baj korán vétetik észre, kivált, ha csak az alfel, tölgyek, vagy némi részek sérülvén, ha különben eszközölhető, a betegdő darabokat az érmetszés után mély hideg vízbe hajatatom.

K.

*) Ez előtt négy nappal több helységben több ház és istálló gyuladott meg a kellő vigyázat hiánya miatt.

**) Mig volt, e vidéken legjobb sikerrel használtuk e célra a kapadohányt. — Kivánatos lenne, hogy ezen dohányfaj, mely a marhák több nemű bőrbetegségeiben is olly kitűnő hasznosságu, kellő rendőri felvigyázat mellett a m. kormány általi kiszolgáltatása lehetővé tétetnék.

*) A „Magyar szajtó“ után.